PROTIALKOHOLICKÝ OBZOR

24, 1989, 3, s. 129 – 134

ORIGINÁLNE PRÁCE

ZOBRAZENIE KONZUMU ALKOHOLU V DOTAZNÍKU MAST V ASOCIÁCII S FAKTORMI POHLAVIA A ETNICITY U CIGÁNOV

Ľ. OKRUHLICA

Katedra psychiatrie Lekárskej fakulty UK v Bratislave,
vedúci: doc. MUDr. E. Kolibáš, CSc.

Súhrn

Autor porovnáva výsledky skríningového testu MAST v skupine 30 Cigánok so skupinou 20 žien z majoritného etnika. Pri skúmaní vzájomnej účinnosti faktorov pohlavia a etnicity používa na ďalšiu analýzu porovnania týchto výsledkov s výsledkami identicky realizovaného prieskumu mužov. V práci sa nezistili významné rozdiely v miere konzumu alkoholu medzi skupinami žien z dvoch odlišných etnických skupín. Významne vyššie priemerné skóre však dosiahli v dotazníku muži z majoritného etnika pri porovnaní s Cigánmi a muži obidvoch skupín pri intraetnickom porovnaní so ženami. Ciniteľ pohlavia sa vo výsledkoch tejto štúdie ukázal ako silnejšie pôsobiaci pri porovnaní s faktorom etnicity.

Kľúčové slová: Cigánske etnikum – pohlavie – konzum alkoholu.

Л. Округлица: ИЗОБРАЖЕНИЕ ПОТРЕБЛЕНИЯ АЛКОГОЛЯ В ТЕСТЕ МАСТ В АССОЦИАЦИИ С ФАКТОРАМИ ПОЛА И ЭТНИЧЕСКОЙ ПРИНАДЛЕЖНОСТИ У ЦЫГАН

Резюме

Автор в данной статье сравнивает результаты скринингового теста МАСТ группы 30 цыганок с 20-членной группой женщин мажоритарного населения. При исследовании взаимного воздействия факторов пола и этнической принадлежности, автор применяет для дальнейшего анализа сравнение этих результатов с результатами идентично реализованного обследования мужчин. Автор не установил никакие значимые различия в степени потребления алкоголя между группами женщин из двух различных этнических групп. Значительно более высокий счет, однако, достигли в тесте мужчины мажоритарной этнической группы при сравнении с цыганами, а также мужчины обеих групп при интраэтническом сравнении с женщинами. Фактор пола проявился по результатам этой статьи как более сильно воздействующий по сравнению с фактором этнической принадлежности.

Ключевые слова: цыганское население – пол – потребление алкоголя

Ľ. OKRUHLICA/ ZOBRAZENIE KONZUMU ALKOHOLU V DOTAZNÍKU MAST V ASOCIÁCII S FAKTORMI POHLAVIA A ETNICITY U CIGÁNOV

Ľ. Okruhlica: THE PICTURE OF ALCOHOL CONSUMPTION IN THE MAST QUESTIONNAIRE IN ASSOCIATION WITH THE FACTORS OF SEX AND ETHNICITY OF GYPSIES

Summary

The author compares the MAST screening test's results in the group of 30 gypsy women with those of 20 women of majority population. He studies mutual effectiveness of sex and ethnicity factors and compares them with the results of research realized identically in the group of men. No significant differences in the amount of alcohol consumption have been found in ethnically different groups of woman. However, significantly higher average has been reached by men of majority population in comparison with that of gypsy men and the men of both groups have reached substantially higher score than women. The results of this study indicate that the factor of sex has functioned more heavily than the factor of ethnicity.

Key words: gypsy population – sex – alcohol consumption.

Ľ. Okruhlica: DIE DARSTELLUNG DES ALKOHOLKONSUMS IM FRAGEBOGEN MAST IN DER ASSOZIATION MIT DEN FAKTOREN DES GESCHLECHTS UND DER ETHNIZITÄT BEI ZIGEUNERN

Zusammenfassung

Autor vergleicht Ergebnisse des Screeningtests MAST in der Gruppe von 30 Zigeunerinnen mit der Gruppe von 20 Frauen aus dem Majoritätsethnikum. Bei der Erforschung der gegenseitigen Wirksamkeit der Faktoren des Geschlechts und der Ethnizität benutzt er für die weitere Analyse die Vergleiche dieser Ergebnisse mit den Ergebnissen der identisch realisierten Untersuchung der Männer. In der Arbeit wurden keine bedeutenden Unterschiede im Mass des Alkoholkonsums zwischen der Frauen-Gruppen aus zwei verschiedenen ethnischen Gruppen festgestellt. Bedeutend höheres Durchschnittsscore erreichten im Fragebogen die Männer aus dem Majoritätsethnikum im Vergleich mit den Zigeunern und Männer beider Gruppen beim intraethnischen Vergleich mit Frauen. Der Geschlechtsfaktor zeigte sich in Ergebnissen dieser Studie als stärker wirkend im Vergleich mit dem Ethnizitätsfaktor.

Schlüsselwörter: das Zigeunerethnikum – das Geschlecht – der Alkoholkonsum.

Protialkohol Obz, 24, 1989, 3, s. 129 – 134

Problematike starostlivosti o zdravie populácie cigánskeho etnika u nás z aspektu konzumu alkoholu treba venovať pozornosť. Analýza stavu problému je predpokladom prijatia účinnejších praktických opatrení. Zo spomenutých dôvodov sme pristúpili k realizácii sondážnej štúdie, aby sme aspoň na relatívne malých vzorkách probandov mohli ilustrovať význam etnika a pohlavia vo vzťahu k úzu, resp. závislosti od alkoholu u Cigánov v porovnaní s majoritnou populáciou.

Sociogeneticky orientované výskumy patria k základným metódam a smerom pri skúmaní závislosti. Významnú rolu etnika pri závislostiach od alkoholu konštatujú napr. práce Murphyho (1982), Ritsona (1985), Walsha (1982), Welta a Barnesa (1987). V súvislosti s cigánskym etnikom na to poukázali v poslednej dobe práce Okruhlicu (marec 1987, december 1987) a Turčeka s Dankom (1987). Vyššia prevalencia

závislosti od alkoholu u mužov je encyklopedickým poznatkom. V akom vzťahu je však pri porovnaní Cigánov a necigánov, to bola konkrétna otázka na začiatku práce. Predpokladali sme významné interetnické rozdiely v asociácii s rozdielmi podľa pohlaví s odrazom vo výsledkoch skríningového dotazníka MAST. Terajšie oznámenie nadväzuje na predošlú prácu (Okruhlica, marec 1987) porovnávajúcu výsledky medzi skupinami mužov, dopĺňa ich o zistenia konzumu alkoholu u žien a súhrnne o nich širšie diskutuje i v konfrontácii s niektorými ďalšími poznatkami.

Materiál a metodika

Dotazník MAST (Okruhlica, marec 1987) bol administrovaný v pôvodnej 24-položkovej podobe (Selzer, 1972) na ambulancii Psychiatrickej kliniky v Bratislave a v rámci psychiatrického vyšetrenia pri súdno-znaleckej expertíze. V rokoch 1985 až 1988 sme ním vyšetrili 50 žien, z čoho v skupine Cigánok bolo 30 žien a kontrolnú skupinu tvorilo 20 necigánskych žien. Priemerný vek Cigánok bol 29,3 (SD = 12,2) roka, priemerný vek kontrolnej skupiny 36,9 (SD = 21,1). Štatistický rozdiel vo vekových skladbách skupín bol významný na hladine 0,05 (t = 2,159). Ani jedna žena nemala stredoškolské či vyššie vzdelanie. Skórovanie v jednotlivých položkách sme vykonali podľa Selzera, teda ním určenou diferentnou váhou bodov a tiež jednotkovým skórovaním v Skinnerovej modifikácii, t.j. iba jeden bod za pozitívne významnú odpoveď. T-testom sme porovnali rozdiely medzi skupinami v priemerných skóre celého testu, a to tak medzi priemermi zistenými podľa klasického, ako aj podľa jednotkového skórovania. Dotazník sme administrovali probandkám jednotlivo v komplexe ambulantného psychiatrického vyšetrenia. Skupiny sme neusporiadali podľa diagnostického hľadiska.

Na porovnanie interakcie etnicity a pohlavia sme výsledky doplnili o materiál a výsledky už spomenutej publikovanej práce, kde sme v minulosti rovnakou metódou porovnali mužov. V krátkosti rekapitulujeme materiál a výsledky, ktoré nám odtiaľ poslúžili na súčasnú analýzu. V predchádzajúcej práci sme porovnávali skupiny 41 Cigánov a 63 mužov kontrolnej skupiny. Cigáni mali priemerný vek 27,3 (SD = 9,6) roka. Priemerný vek mužov v kontrolnej skupine bol 28,8 (SD = 10,6) roka. Pri skórovaní podľa Selzera sme zistili u cigánskych mužov priemer skóre 7,3 (SD = 8,3), kým v kontrolnej skupine $\bar{x}$ = 18,0 (SD = 11,1). Pri modifikovanom skórovaní podľa Skinnera v skupine Cigánov $\bar{x}$ = 4,3 (SD = 3,8) v porovnaní s kontrolou, kde bolo $\bar{x}$ = 8,6 (SD = 3,9) boda. T-testom sme priemery mužov tiež porovnali s výsledkami získanými v obidvoch skupinách žien. Pre malé počty probandov sme o významnosti rozdielov uvažovali iba na hladine 0,05.

Výsledky

Pri skórovaní podľa Selzera sme zistili v skupine Cigánok priemerné skóre 2,7 (SD = 4,1), v kontrolnej skupine $\bar{x}$ = 1,9 (SD = 3,6). Na hladine zvolenej nami bol rozdiel štatisticky nevýznamný. Pri skórovaní podľa Skinnera u Cigánok $\bar{x}$ = 1,6 (SD = 2,4) v porovnaní s kontrolnou skupinou $\bar{x}$ = 1,3 (SD = 2,1). Ani touto formou skórovania testu sme nezistili signifikantný rozdiel vo výsledkoch medzi skupinami.

Pri porovnaní priemerov skóre medzi Cigánmi a mužmi kontrolnej skupiny sme zistili v obidvoch prípadoch významné rozdiely v priemerných skóre tak podľa Selzera

Tabuľka 1. Porovnanie priemerných skóre v dotazníku MAST

x̄	Cigáni		Kontrola
♂	4,3		8,6
	V	<	V
♀	2,4		2,1
♂	41		53
n			
♀	30		20

< – signifikancia na hladine 0,05

(t = 4,803), ako aj podľa Skinnera (t = 4,953). To znamená, že muži Cigáni skórovali v dotazníku MAST v priemere signifikantne menej.

Ďalšie porovnania priemerov bodov v našom spracovaní sme vykonali iba podľa Skinnerovho hodnotenia, ktoré sa považuje za menej zaťažené sociokulturálnym pozadím probandov. Zistili sme signifikantný rozdiel v priemerných skóre medzi Cigánmi mužmi a ženami (t = 3,430), ako aj medzi mužmi a ženami v kontrolnej skupine (t = 7,974). Výsledky súhrnne ilustrujeme v štvorpólovej tabulke (tab. 1). Poukazujú na významne vyšší konzum alkoholu mužmi v oboch etnikách na rozdiel od žien podľa zobrazenia vo výsledkoch MAST-u. Faktor pohlavia, vychádzajúc z našich zistení, hrá významnú úlohu v obidvoch etnikách. Etnická príslušnosť sa ukázala ako významný činiteľ iba pri interetnickom porovnaní mužov.

Diskusia a záver

Prezentované zistenia podporujú hypotézu o významne obidvoch skúmaných faktorov (etnicity, pohlavia) v etiopatogenéze závislosti od alkoholu. Výsledky sú konformné s tými, ktoré sme zistili v minulosti na základe retrospektívnej štúdie výskytu diagnóz syndrómu závislosti od alkoholu v ambulantných psychiatrických chorobopisoch. Ilustrujeme ich v tabuľke 2. Ukázalo sa, že výsledky terajšej prospektívnej štúdie sú prakticky identické so zisteniami retrospektívnej inak metodologicky postavenej práce (Okruhlica, december 1987).

Z pozorovaní účinnosti sledovaných činiteľov sa javí faktor pohlavia ako silnejšie pôsobiaci pri porovnaní s etnicitou. Podľa toho by potom u pacienta v ambulantnej psychiatrickej praxi mala byť pravdepodobnosť výskytu zvýšenej miery konzumu alkoholu, či syndrómu závislosti od neho vyššia u mužského pohlavia, potencovaná tým, ak ide o pacienta z majoritného etnika bez vyššieho školského vzdelania. Výsledky podporujú hypotézu, že v našich podmienkach je príslušnosť k cigánskemu etniku negatívne asociovaná u mužov s množstvom požívaného alkoholu.

Naše predchádzajúce zistenia, podporené aj inými autormi (Turček, Danko, 1987), o nižšej miere výskytu syndrómu závislosti od alkoholu v cigánskom etniku analýza tejto práce nevyvracia, ale upresňuje hypotézu v tom smere, že nižšiu mieru konzumu v cigánskom etniku podmieňuje relatívne menšie pitie Cigánov mužov. Ako naznaču-

Tabuľka 2. Porovnanie početností diagnóz závislosti od alkoholu v psychiatrickej ambulancii

x̄	Cigáni		Kontrola
♂	21		38
	V	<	V
♀	2		3
♂	80		80
n			
♀	63		63

< – signifikancia na hladine 0,05
(podľa Okruhlicu, dec. 1987)

jú i tieto naše výsledky v zhode s Kubičkom a spol. (1988), sú cieľovou populáciou v boji proti alkoholizmu u nás, bez ohľadu na etnickú príslušnosť, mladí muži s nízkym vzdelaním.

Aj keď táto práca je len sondou, treba brať do úvahy, že je iba jednou z prác, ktoré posilňujú hypotézu o nižšom konzume alkoholu u Cigánov. Myslíme si, že tieto zistenia by nemali viesť k uspokojeniu a problematika alkoholu v cigánskom etniku by sa nemala bagatelizovať. Pred zľahčovaním podľa nás varujú najmenej dva dôvody. Jednak to, že napriek opakovane zistenej celkove nižšej miere konzumu alkoholu u Cigánov zisťuje sa pri vnútroetnickom porovnaní veľký rozdiel medzi kvantami pitia Cigánov mužov a žien a potom skutočnosť, že nemáme dostatok podkladov z reprezentatívnej štúdie a nepoznáme predovšetkým vývojové trendy pitia v cigánskom etniku, kde dynamika procesu akulturácie môže hrať dôležitú úlohu.

LITERATÚRA

Kubička, L. a spol.: Psychosociální kontext konzumu alkoholu u mladých mužů. Výzkumný ústav psychiatrický, Praha, 1988, Zprávy, 88, str. 96

Murphy, H. B. M.: Comparative psychiatry. Springer Verlag, Berlín, 1982, str. 328

Okruhlica, Ľ.: Vplyv etnofaktorov na psychiatrickú morbiditu. Kandidátska dizertačná práca. LFUK, Bratislava, december, 1987, str. 182

Okruhlica, Ľ.: Zobrazenie konzumu alkoholu u Cigánov v dotazníku MAST. Protialkohol Obz, 22, marec 1987, 3, str. 141 – 147

Ritson, E. B.: Community response to alcohol-related problems. WHO. Geneva, 1985, str. 58

Selzer, L. M.: The Michigan Alcoholism Screening Test; the request for a new diagnostic instrument. Am J Psychiatry, 129, 1972, 3, str. 342 – 345

Turček, K. – Danko, J.: Výskyt alkoholických psychóz u cigánskeho etnika. Prednáška na VIII. poľsko-československej vedeckej konferencii, Krakov, PĽR, august, 1986; Protialkohol Obz, 22, 1986, 2, str. 83 – 87

Walsh, D.: Public health in Europe. Regional office for Europe, 17, WHO, Copenhagen, 1982, str. 88

Ľ. OKRUHLICA/ ZOBRAZENIE KONZUMU ALKOHOLU V DOTAZNÍKU MAST V ASOCIÁCII S FAKTORMI POHLAVIA A ETNICITY U CIGÁNOV

Welte, J. W. – Barnes, M. G.: Alcohol use among adolescent minority groups. J Stud Alcohol, 48, 1987, 4, str. 329 – 336

Do redakcie prišlo dňa: 20. 12. 1988
Adresa autora: MUDr. Ľ. Okruhlica, CSc., Azalková 2, 821 01 Bratislava